

4. Загальнообов'язковість митно-правових норм виявляється в тому, що ці норми поширюються на всіх учасників митних відносин і не залежать від особистого ставлення до цих норм з боку тих чи інших суб'єктів, від того, згодні вони з установленими митними правилами поведінки чи ні.

5. Примусовість забезпечення норм митного права полягає в тому, що вони охороняються силою державного примусу. Така норма підпорядковується соціальним інтересам суспільства й держави і сприяє належному застосуванню.

Література

1. Загальна теорія держави і права: Підручник / За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченко, О. В. Петришина. — Харків: Право, 2002. — С. 225.
2. Российское таможенное право: Учебник для вузов / Отв. ред. Б. Н. Габричидзе. — М.: Норма, 1999. — С. 84.
3. Сливка С. С. Деякі проблеми професійної етики працівників митних органів: філософсько-правовий аспект // Митна справа. — 2001. — № 5. — С. 40–48.
4. Шульга М. Г. Митні правові відносини // Митна справа. — 2002. — № 2. — С. 54.

УДК 342.92:35.072.2:351.77

З. С. Гладун

*канд. юрид. наук, доцент Юридичного інституту
Тернопільської академії народного господарства*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У сучасному законодавстві та юридичній літературі державний контроль розглядають як функцію органів державної влади [1], хоча в деяких роботах він виступає як правова форма, метод чи принцип їх діяльності [2]. Значення державного контролю в сучасних умовах, особливо в умовах децентралізації державного управління і регулювання, значно зростає.

У сфері охорони здоров'я, зважаючи на трансформаційні процеси цієї системи, швидке зростання кількості й інфраструктури медичних закладів комунальної та приватної форм власності, утруднення централізованого управління ними, особливого значення для забезпечення ефективного регулювання суспільних відносин, набуває контроль з боку держави за додержанням вимог, які встановлює законодавство, правил професійної діяльності медичних і фармацевтичних працівників, якості надання медичної допомоги, якості ліків та ін.

У сучасних умовах, коли безпосереднє управління закладами охорони здоров'я комунальної власності здійснюють органи місцевого самоврядування, саме функції координації та контролю виступають на перше місце в діяльності органів виконавчої влади, зокрема, Міністерства охорони здоров'я як центрального органу виконавчої влади в цій галузі. В умовах роз'єднаності управління закладами охорони здоров'я всіх форм власності між органами виконавчої влади, виконавчими органами місцевого самоврядування і, нарешті, власниками приватних закладів охорони здоров'я, функція контролю, особливо державного контролю, набуває особливого значення для зміцнення всієї системи охорони здоров'я і забезпечення її належного управління. За умов відносно децентралізованої системи управління центральне місце в механізмі регулювання відносин відіграють норми законодавства, які встановлюють обов'язкові вимоги для учасників цих відносин щодо надання медичної допомоги і здійснення будь-якої іншої діяльності в галузі охорони здоров'я, образно кажучи, встановлюють "правила гри", які діють у цій сфері.

У положенні про Міністерство охорони здоров'я України, затвердженому Указом Президента України від 24 липня 2000 року № 918/2000 [3], зазначається, що воно є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сферах охорони здоров'я, санітарного та епідемічного благополуччя населення, створення, виробництва, **контролю** якості та реалізації лікарських засобів і виробів медичного призначення. У межах своїх повноважень Міністерство охорони здоров'я України організовує виконання актів законодавства і здійснює систематичний **контроль** за їх реалізацією.

Відповідно контроль за якістю та реалізацією лікарських засобів і виробів медичного призначення, контроль за виконанням державних програм розвитку охорони здоров'я, зокрема профілактики захворювань, надання медичної допомоги, розвитку медичної та мікробіологічної промисловості,

організації надання державними та комунальними закладами охорони здоров'я безоплатної медичної допомоги населенню, надання медичної допомоги у невідкладних та екстремальних ситуаціях є основними завданнями Міністерства охорони здоров'я України. Сьогодні міністерство здійснює контроль за виконанням 13 державних програм, серед яких: “Фізичне виховання — здоров'я нації”, формування здорового способу життя, профілактики лікування артеріальної гіпертензії, профілактики і лікування цукрового діабету та ін.

Якщо міністерство здійснює контроль на загальнодержавному рівні, то на обласному і міському — у містах Києві та Севастополі — контроль з боку держави здійснюють управління охорони здоров'я обласних, Севастопольської міської державної адміністрації та Головне управління охорони здоров'я Київської міської державної адміністрації.

Вказані місцеві органи виконавчої влади здійснюють свою діяльність відповідно до власних положень, які розроблені на основі Типового положення про управління охорони здоров'я обласної, Севастопольської міської державної адміністрації та Головне управління охорони здоров'я Київської міської державної адміністрації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2000 р. № 1845 [4]. Типове положення визначило управління охорони здоров'я обласної, Севастопольської міської держадміністрації та Головне управління охорони здоров'я Київської міської держадміністрації як структурний підрозділ обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, що утворюється головою відповідної держадміністрації та підзвітне і підконтрольне голові відповідної держадміністрації та Міністерству охорони здоров'я України.

Крім органів виконавчої влади, які здійснюють загальний контроль за станом правовідносин у сфері охорони здоров'я, створені і діють спеціальні контрольні органи, які здійснюють спеціалізований контроль.

Суб'єктами спеціалізованого державного контролю виступають:

1. Державна санітарно-епідеміологічна служба України, яка здійснює свою діяльність відповідно до законів України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, “Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини” і діє на підставі Положення про державну санітарно-епідеміологічну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1218 [5] і Положення про державний санітарно-епідеміологічний нагляд в Україні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 червня 1999 р. № 1109 [6].

Систему державної санітарно-епідеміологічної служби України утворюють: Міністерство охорони здоров'я України; Центральна санітарно-епідеміологічна станція Міністерства охорони здоров'я України; Кримська республіканська санітарно-епідеміологічна станція; обласні, міські, міжрайонні, районні санітарно-епідеміологічні станції; Центральна санітарно-епідеміологічна станція на залізничному транспорті, санітарно-епідеміологічні станції на залізницях, лінійні санітарно-епідеміологічні станції на залізницях; Центральна санітарно-епідеміологічна станція на водному транспорті, санітарно-епідеміологічні станції водних басейнів і портів; Центральна санітарно-епідеміологічна станція на повітряному транспорті; санітарно-епідеміологічні станції об'єктів з особливим режимом роботи; дезінфекційні станції; санітарно-карантинні підрозділи (відділи, пункти); спеціалізовані заклади Міністерства охорони здоров'я України, утворені для боротьби з особливо небезпечними (у тому числі карантинними) і небезпечними інфекційними хворобами; наукові установи санітарно-епідеміологічного профілю; об'єднання, центри, лабораторії (наукові та науково-практичні, контрольні, експертні, проблемні); Комітет з питань гігієнічного регламентування Міністерства охорони здоров'я України; заклади Міноборони, МВС, СБУ, Держкомкордону, Державного департаменту з питань виконання покарань, Державного лікувально-оздоровчого управління; інші заклади, створені згідно із законодавством.

До сфери санітарно-епідеміологічного нагляду цієї системи входить профілактика інфекційних хвороб, професійних захворювань, масових неінфекційних захворювань (отруєнь), радіаційних уражень людей, запобігання шкідливому впливу на стан їх здоров'я і життя факторів середовища життєдіяльності.

2. Державний департамент з контролю за якістю, безпекою та виробництвом лікарських засобів і виробів медичного призначення Міністерства охорони здоров'я України, діяльність якого регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2000 року № 588 “Про утворення Державного департаменту з контролю за якістю, безпекою та виробництвом лікарських засобів і виробів медичного призначення”, Постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2000 р. № 917 “Про затвердження Положення про Державний департамент з контролю за якістю, безпекою та виробництвом лікарських засобів і виробів медичного призначення” [7], Постановою Кабінету Міністрів України від 15 січня 1996 р. № 73 “Про затвердження Положення про контроль за відповідністю імунобіологічних препаратів, що

застосовуються в медичній практиці, вимогам державних та міжнародних стандартів” [8] та рядом інших актів.

Державний департамент з контролю за якістю, безпекою та виробництвом лікарських засобів і виробів медичного призначення є урядовим органом державного управління, що діє у складі Міністерства охорони здоров'я України та йому підпорядковується.

Цей орган здійснює контроль за відповідністю імунобіологічних препаратів як вітчизняного, так і іноземного виробництва, які використовуються, розробляються або пропонуються для застосування в медичній практиці, вимогам державних та міжнародних стандартів, а також за їх державною реєстрацією.

3. Урядова комісія з питань боротьби з ВІЛ/СНІДом, створена на підставі та діє відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2001 р. № 1401 “Деякі питання Урядової комісії з профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу”. [9]. Урядова комісія є координаційним органом взаємодії Кабінету Міністрів України з Глобальним фондом боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією (створеним Всесвітньою організацією охорони здоров'я).

До її складу входять: Віце-прем'єр-міністр України (голова Комісії), Міністр охорони здоров'я (заступник голови Комісії), Головний державний санітарний лікар України (заступник голови Комісії), Міністр освіти і науки, Міністр фінансів, Міністр з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, перший заступник державного секретаря Кабінету Міністрів України, державний секретар Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції, державний секретар Міністерства культури і мистецтв, державний секретар Міністерства праці та соціальної політики, державний секретар Міністерства оборони, державний секретар Міністерства внутрішніх справ, перший заступник державного секретаря Міністерства юстиції, заступник державного секретаря Міністерства закордонних справ, голова Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму, голова Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення, перший заступник голови Служби безпеки, перший заступник голови Державного департаменту з питань виконання покарань, президент Національної академії наук, президент Академії медичних наук, директор Українського центру профілактики і боротьби зі СНІДом Міністерства охорони здоров'я, начальник відділу профілактики і лікування СНІДу управління профілактики соціально небезпечних хвороб, СНІДу і формування здорового способу життя Міністерства охорони здоров'я (відповідальний секретар Комісії), а також (за згодою) заступник Голови Верховної Ради України, заступник Глави Адміністрації Президента України — керівник Головного управління з питань внутрішньої політики, голова Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я, материнства та дитинства, президент Товариства Червоного Хреста України.

Компетенція Урядової комісії з питань боротьби з ВІЛ/СНІДом включає контроль за виконанням державних програм з профілактики наркоманії, контроль за проведенням державного моніторингу поширення ВІЛ-інфекції, контроль за виконанням міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади зобов'язань України, передбачених міжнародними договорами з питань боротьби з ВІЛ/СНІДом.

4. Комітет з контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я України, правове регулювання діяльності якого здійснюється Законом України від 8 липня 1999 року “Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів”, Постановою Кабінету Міністрів України від 15 січня 1996 р. № 72, яка затвердила положення про Комітет з контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я України, [10] Постановою Кабінету Міністрів України від 3 січня 1996 р. № 6 “Про затвердження Положення про порядок здійснення діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” [11].

Комітет є самостійним структурним органом при Міністерстві охорони здоров'я України. Він здійснює контроль за порядком обігу на території України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Концепція адміністративної реформи в Україні [12] передбачає посилення державного контролю у сферах діяльності органів виконавчої влади та здійснення соціальної політики, активізацію та розробку нових методів здійснення такого контролю на основі принципів прозорості та публічності діяльності цих органів. На підставі викладеного можна зробити висновок про те, що в Україні створена належна нормативна база, яка достатньою мірою регулює питання організації і здійснення державного контролю у сфері охорони здоров'я. Вона включає в себе низку законодавчих актів, важливішими з яких є Основи законодавства України про охорону здоров'я, Закони України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, “Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини”, “Про донорство крові та її компонентів”, “Про захист населення від інфекційних хвороб”, “Про

обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів”, “Про лікарські засоби”, а також значну кількість підзаконних актів законодавства.

Контроль за виконанням закріплених у них вимог здійснює ряд центральних, так і місцевих органів виконавчої влади і спеціалізованих органів державного управління, діяльність яких має системний характер і охоплює, практично, всю сферу відносин по охороні здоров'я населення.

Поліпшення державного контролю у сфері охорони здоров'я вбачається в підвищенні ефективності контрольної діяльності, поліпшенні взаємодії з іншими контролюючими органами, зокрема з органами внутрішніх справ, юстиції, прикордонного, митного, торговельного, ветеринарного та інших видів контролю, підвищення інформованості об'єктів контролю шляхом поширення інформації щодо вимог законодавства у сфері охорони здоров'я, у тому числі, шляхом підготовки інформаційних комп'ютерних програм, розміщення їх на електронних сторінках відповідних державних органів, зокрема. Міністерства охорони здоров'я України. Цій же меті служить і “Збірник нормативно-директивних документів з охорони здоров'я”, який з 1998 р. видається Київським міським науковим інформаційно-аналітичним центром медичної статистики. У ньому публікуються відповідні нормативні акти (до цього вони видавалися окремими брошурами, які до того ж не мали єдиної наскрізної нумерації).

Література

1. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — К., 1999. — С. 12, 14.
2. Малиновський В. Зовнішній контроль у державному управлінні // Вісник Української академії державного управління при Президентові України. — 2000. — № 1. — С. 46; Полінець О. Контроль у державному управлінні: сутність, види та форми його здійснення // Вісник Української академії державного управління при Президентові України. — 2000. — № 2. — С. 73.
3. Офіційний вісник України. — 2000. — № 30. — Ст. 1256.
4. Офіційний вісник України. — 2000. — № 51. — Ст. 2207.
5. Офіційний вісник України. — 2002. — № 34.
6. Офіційний вісник України. — 1999. — № 25.
7. Офіційний вісник України. — 2000. — № 23.
8. Урядовий кур'єр. — 1996. — 18 січня.
9. Офіційний вісник України. — 2001. — № 43.
10. Урядовий кур'єр. — 1996. — 18 січня.
11. Урядовий кур'єр. — 1996. — 11 січня.
12. Концепція адміністративної реформи в Україні (Проект). — К., 1998. — С. 18.

УДК 351.713.001.33

Д. І. Голосніченко
старший викладач Національної академії
внутрішніх справ України

СИСТЕМАТИЗУЮЧІ ФАКТОРИ МИТНОГО ПРАВА

Як уже відомо із наукових юридичних джерел, митне право вважається комплексною галуззю права, в основному воно складається із інститутів адміністративного та податкового права. Це достатньо молода комплексна галузь права в Україні, адже в радянські часи Україна не мала власної митної системи, на її території діяли лише норми, що регулювали відносини митного контролю, які видавалися органами влади Союзу РСР. З 25 червня 1991 року митна система України розпочинає відроджуватися, це сталося з прийняттям Закону України “Про митну справу в Україні”. Цей закон передбачав, що Україна як суверенна держава самостійно створює власну митну систему і здійснює митну справу, митна справа є складовою частиною зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України [1].

Розпочиналася робота по створенню власної митної системи органів в Україні також із прийняття 12 грудня 1991 року Митного кодексу України [2]. Проект першого Митного кодексу України, який і зараз поки що є чинним, створювався в умовах, коли ще не було практики реалізації українських митних норм і безумовно неповно регулював відносини митного контролю, він доповнювався і декретами Кабінету Міністрів України, і його постановами, а також нормами актів спочатку Державного митного комітету України, потім (у зв'язку з його перейменуванням) Державної митної служби України.